

KORRUPSIYAVIY JINOYATCHILIKKA QARSHI KURASHISHDA VIKTIMOLOGIK PROFILAKTIKANING AHAMIYATI

Majitov Alijon Vali O'g'li

Toshkent davlat yuridik universiteti "70420123-Korrupsiyaga qarshi
kurashish va komplaens nazorati" yo'nalishi magistranti.

alijonmajidov7@gmail.com

Annotatsiya:

mazkur tezisda korrupsiyaviy jinoyatchilikka qarshi kurashishda viktimologik profilaktika usullarining ahamiyati o'rganiladi. Korrupsion holatlar yuzaga kelishida nafaqat jinoyatchining xatti-harakati, balki jabrlanuvchining bevosita yoki bilvosita ishtiroki ham muhim rol o'ynaydi. Shu boisdan, bu tezisda korrupsiyaga moyil bo'lgan ijtimoiy guruhlar, ular duch keladigan xavf omillari va ularni aniqlash usullari haqida fikr yuritiladi. Shuningdek, viktimologik profilaktikaning huquqiy va ijtimoiy asoslari, ta'lim-tarbiya tizimidagi o'rni va bu boradagi xalqaro tajribalarga ham e'tibor qaratiladi.

Kalit so'zlar: Korrupsiya, jinoyatchilik, viktimologiya, profilaktika, jabrlanuvchi, huquqiy ong, ijtimoiy xavfsizlik, jinoyatning oldini olish, xalqaro tajriba

KIRISH

Korrupsion huquqbuzarliklarni sodir etilishida jabrlanuvchi shaxslar bilan bog'liq bo'lgan viktim omillarni aniqlash va ularni bartaraf etishga qaratilgan samarali tizimni yaratish hamda bu boradagi huquqbuzarliklarning viktimologik profilaktikasini tashkil etishda huquqni muxofaza qiluvchi organlar qatorida asosiy sub'ekt sifatida ichki ishlar organlarining faoliyatini yuqori darajada tashkil etishga xizmat qiladigan mexanizmlarini ishlab chiqish va amaliyotga joriy etishni taqazo etadi.

METODOLOGIYA

Mazkur tezisda korrupsiyaviy jinoyatlarni o'rganishda umumiy ilmiy va maxsus huquqiy tadqiqot usullari qo'llanildi. Tizimli tahlil, taqqoslash, va huquqiy-tahliliy

International Conference on Educational Discoveries and Humanities

Hosted online from Moscow, Russia

Website: econfseries.com

16th June, 2025

metodlardan foydalangan holda korrupsiyaviy jinoyatchilikka qarshi kurashishda viktimologik profilaktikaning nazariy asoslari o'rganildi. Shuningdek, O'zbekiston Respublikasining amaldagi qonunchiligi hamda xalqaro huquqiy hujjatlar taqqoslab tahlil qilindi.

NATIJA

Ichki ishlar organlarining korrupsion huquqbuzarliklar viktimologik profilaktikasini amalga oshirishdagi muammolar:

- qonunda huquqbuzarliklar viktimologik profilaktikasi mazmun va mohiyati ochib berilib, aniq chora-tadbirlar belgilangan bo'lsada, ichki ishlar organlari tomonidan amalga oshirilayotgan faoliyat aniq huquqbuzarliklar viktimologik profilaktikasiga yo'naltirilmagan;
- amaliyot tahlili shuni ko'rsatmoqdaki, ichki ishlar organlari xodimlari hamma vaqt ham jabrlanuvchi shaxsini o'rganishga e'tibor qaratishmaydi. Bunday xolatlarni ular tomonidan ko'pincha, korrupsion huquqbuzarlik sodir etgan shaxslar bilan profilaktik ishlar amalga oshiriladi. Vaxolanki, ko'pgina xolatlarda huquqbuzarliklarning sodir etilishida jabrlanuvchilar bilan huquqbuzarlar o'rtasida qandaydir bog'liqlik sabab bo'ladi. Boshqa bir xolatda ichki ishlar xodimlarining jabrlanuvchilar bilan profilaktik ishlarni amalga oshirishda shaxsga oid ma'lumotlarni tahlil qilish metodlarini bilmasliklari bilan ham izohlanadi.
- korrupsion huquqbuzarliklar viktimologik profilaktikasi jinoyatchilikka qarshi kurashning eng asosiy yo'nalishi deb e'tirof etilayotgan bo'lsada, uning mustaqil tarzda amalga oshirilishiga kelganda umumiy, maxsus hamda yakka tartibdagi profilaktika jarayonida amalga oshirilib kelinayotganligi kuzatilmoqda (O'tkazilgan surovda ishtirok etgan profilaktika inspektorlarining 90 foizi mazkur fikrni tasdiqlashgan);
- korrupsion huquqbuzarliklar viktimologik profilaktikasi sub'ektlarining ichki ishlar organlari bilan hamkorligini tashkil etishda muammolar mavjud bo'lib, ularning jamoat tartibini saqlash va jinoyatchilikka qarshi kurashishni samarali ta'minlashga qaratilgan kuchvositalari hamda usul va metodlari amalda to'liq maqsadga yo'naltirilmagandir;

International Conference on Educational Discoveries and Humanities

Hosted online from Moscow, Russia

Website: econfseries.com

16th June, 2025

– ichki ishlar organlarining axborot markazida huquqbuzarliklardan jabrlanganlarning hisobi yuritilishi lozim. Biroq bugungi kunga qadar bunday turdagi hisoblarning yuritilishi yo'lga qo'yilmagan. Natijada jabrlanuvchilarning o'ziga xos xususiyatlari, xulq-atvori bilan bog'liq masalalar tahlil qilinmay qolmoqda. O'zbekiston Respublikasining "Huquqbuzarliklar profilaktikasi to'g'risida"gi qonunining 10-moddasida ichki ishlar organlarining eng asosiy vazifasi sifatida huquqbuzarliklardan jabrlanuvchilarning hisobini yuritish hamda mazkur ma'lumotlarning tahlilini amalga oshirish nazarda tutilganligini ham unutmash lozim.

– surishtiruv organlarining eng asosiy e'tibori korrupsion jinoyat va uni sodir etgan jinoyatchiga qaratilib, jabrlanuvchilar bilan bog'liq masalalar ochiqlicha qolmoqda.

MUHOKAMA

Tahlillar shuni ko'rsatmoqdaki, qasddan odam o'ldirish, tan jarohati etkazish, nomusga tegish jinoyatlarining sodir etilishida 57% jabrlanuvchilar rol o'ynagan; kriminologik faktor (umumiy kabi aniq jinoyatlarni xarakterlovchi)larni har tomonlama inobatga olishni taqazo etuvchi viktimologik xarakterdagi axborotlarni keng analiz qilmasdan viktimologik profilaktikaning samaradorligini oshirib bo'lmaydi. To'g'rirog'i jinoyatlarning kelib chiqish sabab va sharoitlarini o'rganishda jabrlanuvchilar bilan bog'liq bo'lgan hamda jinoyat sodir etilishiga turtki beruvchi viktimogen omillar tahlil qilinmayapti. Chunki ko'p hollarda aynan jabrlanuvchilarning xulq-atvori jinoyatning sodir etilishiga ko'maklashuvchi omil sifatida baholanadi..

To'plangan axborotlar va ularni o'rganish potensial jabrlanuvchilar toifalariga aniqlik kiritishga xizmat qiladi. So'zsiz, bu toifa shaxslarni aniqlash o'zi bilan og'ir vazifa yuklaydiki, chunki aksariyat xollarda jinoiy xatti-harakatdan jabrlanganlarning ko'pchiligi huquqni muxofaza qiluvchi organlarga murojaat qilmaydi; Mazkur muammolar birinchi navbatda ichki ishlar organlari xodimlarining viktimologik profilaktika chora-tadbirlarning mazmun va mohiyatini tushunmasliklari hamda ularni amalga oshirish bo'yicha etarli bilim va amaliy

International Conference on Educational Discoveries and Humanities

Hosted online from Moscow, Russia

Website: econfseries.com

16th June, 2025

ko'nikmalarga ega emasliklari, qolaversa, amaliyotda ushbu chora-tadbirlarni amalga oshirish mexanizmlarining ishlab chiqilmaganligi bilan bog'liqdir.

Ichki ishlar organlari tomonidan viktimogen omillari aniqlash bo'yicha quyidagi yo'nalishlarda ijtimoiy tadqiqotlar o'tkazish va huquqbuzarliklar viktimologik profilaktikasi chora-tadbirlarini amalga oshirish maqsadga muvofiq:

- korrupsion huquqbuzarliklar viktimologik profilaktikasi ishlarini baholashda idoralarning rasmiy saytida fuqarolar onlayn so'rovini tashkil etish;
- aholi orasida korrupsion huquqbuzarliklardan jabrlanish sabalari va sharoitlarni o'rganish maqsadida so'rov o'tkazish, shu jumladan, onlayn so'rovnomada ichki ishlar organlarining veb-saytlaridan foydalanish;
- korrupsion huquqbuzarliklar viktimologik profilaktikasi doirasida olingan natijalar yordamida profilaktik chora-tadbirlarni ishlab chiqish va amalga oshirish;
- aholini korrupsion jinoyatlardan himoya qilishga qaratilgan ilmiy faoliyat uchun imtiyozlar joriy etish.

XULOSA

Yuqoridagi tahlillardan kelib chiqqan holda, O'zbekiston Respublikasi ichki ishlar organlarining korrupsion huquqbuzarliklarning viktimologik profilaktikasida quyidagilarni amalga oshirish samara beradi:

korrupsion huquqbuzarliklar sodir etilishida jabrlanuvchilar rolini kamaytirish, viktimologik profilaktikani doimiy takomillashtirib borish, ushbu jarayonlarda huquqbuzarliklardan jabrlanganlarni fikrlarini o'rganish va huquqni qo'llash amaliyoti natijalarini inobatga olish.

jismoniy va yuridik shaxs vakillari tomonidan korrupsion huquqbuzarliklardan jabrlanganlar haqida xabar berish mexanizmlarini ishlab chiqish;

fuqarolarni korrupsion huquqbuzarliklardan jabrlanish holatlari bo'yicha murojaatlar tahlilini muntazam amalga oshirib borish hamda jabrlanuvchilarning qat'iy ravishda hisobga olinishini ta'minlash, ularning natijalarini har chorakda muhokama qilish va umumlashtirib borish;

korrupsion huquqbuzarliklar viktimologik profilaktikasi bo'yicha uslubiy-metodik tavsiyalar, eslatmalar, bukletlar, o'quv-uslubiy qo'llanmalar ishlab chiqish va amaliyotga joriy etish;

International Conference on Educational Discoveries and Humanities

Hosted online from Moscow, Russia

Website: econfseries.com

16th June, 2025

huquqbuzarliklar viktimologik profilaktikasi dasturining bajarilishini monitoring qilish, uning bajarilishi bo'yicha ma'lumotnoma tayyorlash va korrupsiyaga qarshi kurashish bo'yicha respublika idoralararo komissiyasiga taqdim etish; korrupsion jinoyatlar jabrlanuvchilarining viktimologik xavfsizligini ta'minlash, ularning takror jabrlanishini oldini olish bo'yicha profilaktik chora-tadbirlarni ishlab chiqish va amalga oshirish

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasining 2014-yil 14-maydagi "Huquqbuzarliklar profilaktikasi to'g'risida"gi qonuni
2. Q.Abdurasulova. Korrupsiya jinoyatchiligini umumiy tavsifi, sabablari va oldini olish // Available at: <https://uzjournals.edu.uz/proacademy/vol11/iss4/2>
3. O'zbekiston Respublikasining 2017-yil 3-yanvardagi "Korrupsiyaga qarshi kurashish to'g'risida"gi qonuni;
4. Amanov A.A. Korrupsiyani yuzaga keltiruvchi shart-sharoitlar va omillar // Korrupsiyaga qarshi kurashish – jamiyat va davlat xavfsizligining garovi: Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi materiallari (2015 yil 26 noyabr). – T.: O'zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi, 2016. – B. 287.
5. Роуз-Аккерман С. Коррупция и государство. Причины, следствия, реформы // Пер. с. англ. О.А.Алякринского М., 2010. С.296.